

מ"מ צח סעיף ג-ט

שאלות עיון והדרכה:

סעיף ג:

1. ראובן נוהג לא לאכול ירקות מהיתר מכירה. בנו של ראובן הביא מהגן ירק היתר מכירה וששפך בקדירה על האש שיש בה ירקות מאותו מין (יבול נכרי) וידוע שיש רוב ירקות יבול נכרי, ואין ידוע אם יש שישים.
 - האם יש כאן ספק חסרון ידיעה? ענה מסברה.
 - מחמת מה יש עוד להקל בזה?
 - ואיך נפסק להלכה? (לאחר הלימוד עיין פתחי תשובה סק"ח).

סעיף ד:

2. בישל בקדירה היתר על האש, ונודע שהקדירה בלעה איסור, כיצד משערים בשישים אם בליעת האיסור היה על ידי:
 - רתיחת אש. האם כנגד כל הקדירה או עד גובה מקום שמגיע ההיתר?
 - רתיחת מליחה. האם כנגד כל הקדירה או עד גובה מקום שנמלח האיסור?
 - כבישה. האם כנגד כל הקדירה או עד גובה מקום שנכבש האיסור?
 - עירוי. האם כנגד כל הקדירה או עד גובה מקום שעירו האיסור?
3. בישל מרק בשרי עם כבדים. נפל כבד לא צלוי לתוך המרק והוציאוהו, ונפל שוב בקדירה אחרת שהיתה ליד.
 - מה דין שתי הקדירות?
 - מה הדין אם בכל אחת מהקדירות היה קצת פחות משישים ושפכו את התכולה של קדירה אחת לתוך השניה כשהן עדיין על האש? (רבי עקיבא איגר, יד יהודה הארוך טו שלא כחוות דעת בביאורים סימן ק"ה טז).
4. בשר שהתבשל בלא מליחה, האם אפשר להשתמש בכלי בלא הגעלה לאחר 24 שעות? (עיין לאחר הלימוד הליכות עולם ח"ו עמ' קיט).

סעיף ה:

6. - כפית שערבב בה חלב בכוס קפה (עירה מים רותחים על הקפה ושפך חלב קר לתוכו והכל חם יד סולדת בו) ובאותו יום ערבב בה מרק בשרי בכוס שהתחמם במיקרו גל. מה דין המרק הבשרי?
 - מה הדין במקרה הנ"ל אם חימם הכוס קפה עם החלב במיקרוגל?

סעיף ג: ספק הבא מחסרון ידיעה אינו ספק

רשב"א בת"ה (ארוך ב"ד ש"א ז): ומכל מקום כשהיתר ואיסור לפנינו ואי אפשר לעמוד על שיעורו אף על פי שהוא מאיסורים של דבריהם אסור והולכין בו להחמיר שהרי כחל מדרבנן ואפילו הכי אמרינן דבדידיה משערינן משום דמאי דנפיק מיניה לא ידעינן.

ר"ן (לה: סוף דיבור ראשון) טעמו של דבר משום דבדבר שאי אפשר לעמוד עליו אי אזלינן לקולא יהיו כל האיסורים בספק וכל אחד ישער במה שנראה בעיניו [לא הבנתי טוב] ולפיכך ראו חכמים להשוות מדותיהן אבל במה שאינו בא אלא באקראי בעלמא כגון אם נשפך הרוטב וכיוצא בדברים הללו אזלינן לקולא.

המרדכי (ע"ז סי' תתמט): אין זה קרוי ספק דבר שחכמים יכולין לברר דדעת טפשינן אינו כלום.
ב"י ושו"ע סעיף ג

סעיף ד: צריך ששים כנגד כל האיסור, מפני שאין אנו יודעים כמה יצא ממנו

חולין צ"ע"ב: אמר רבי יצחק בריה דרב משרשיא: וכחל עצמו אסור, ואי נפל לקדרה אחרת אוסר. אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא איבעיא לן: כי משערינן בדידיה משערינן או במאי דנפק מיניה משערינן? פשיטא **בדידיה משערינן דאי במה דנפק מיניה מנא ידעינן.**

הראב"ד (תמים דעים סי' ז) **דלא אמרו אלא בכחל** וכדומה לו שאינו חוזר להיתרו הראשון וכדאמרין וכחל עצמו אסור. אבל **כל דבר שחוזר להכשירו ככף חולבת** שנתחבה בקדירה של בשר או בהיפך שחוזרת להכשירה בהגעלה, או בשר שנמלח ונאסר משום דם שחוזר להכשירו על ידי מליחה, **אין משערינן אלא במאי דנפק מינה באומד יפה.** וכתב וכבר נעזרתי בקבלה זו מפי הרב ר' יוסף אבן פליט ז"ל ומן הטעם הזה אמר לי אלו דברי הרב ז"ל.

הרשב"א תורת הבית הארוך בית ד שער א דף א עמוד ב

ועוד יש לתמוה דכיון שתלו הדבר בטענה שאין אנו יודעין כמה יצא ממנו מה לי חוזר להכשירו מה לי אינו חוזר. אלא לעולם אין משערינן אלא בכולו. וכן דעת רבותינו הצרפתים.

ב"י ושו"ע סעיף ד

סעיף ה: חנ"נ במה שבלוע בכלי

רשב"א בת"ה (ארוך ב"ד ש"א א ע"ג): היכא דניער בכף חדשה כזית חלב ואח"כ תחבה בבשר אין צריך אלא ששים כחלב הנבלע בה דהא ידעינן כמה הוי וכן הדין אם ניער כזית חלב בכף ישנה שאינה בת יומא. אבל אם היתה ישנה ובת יומא יש לומר **דחזר כל מה שבלוע בתוך הכף מבשר בחלב כחתיכת נבלה** ובכולה משערינן דבמאי דנפק מינה לא ידעינן. אבל **הרמב"ן** כתב דמסתברא דלא אמרינן בבלוע חתיכה עצמה נעשית נבלה ואין משערינן בין בישנה בין בחדשה אלא במאי דבלעה לבד עכ"ל.

ב"י: והר"ן הביא גם כן שתי הסברות אלו. ונראה שהוא נוטה לסברת הרמב"ן ז"ל ורבינו סתם דבריו כסברא ראשונה.

דרכי משה ח: דעת רבינו כדעת הר"ן והרמב"ן וכן הוא דעת המרדכי. אך צ"ע מאי שנא מטיפת חלב שנפלה על הקדרה שנתבאר לעיל סימן צ"ב דאמרינן חתיכה נעשית נבלה, ואפשר לחלק בין כלי חרס לשאר כלים.

ב"י ושו"ע סעיף ה

סעיף ו-ט: יש ביטול בפחות מששים ויש ביטול ביותר מששים

סעיף ו: חצי זית של איסור

חולין צח ע"א: ההוא פלגא דזיתא דתרבא דנפל בדיקולא דבישרא סבר מר בר רב אשי לשעוריה בתלתין פלגי זיתא אמר ליה אבוה לא אמינא לך לא תזלוזל בשיעורי דרבנן ועוד הא א"ר יוחנן חצי שיעור אסור מן התורה.

סעיף ז: ביצה שיש בה אפרוח

חולין צח ע"א: ביצה בס' והיא אסורה בס' ואחת והיא מותרת.
צז ע"ב: למימרא דיהבה טעמא והא אמרי אינשי כמיא דביעי בעלמא? הכא במאי עסקינן בביצת אפרוח אבל טמאה לא.
תוספות: בביצת אפרוח - וה"ה בנמצא בה דם דשדא תיכלא בכולה.

סעיף ח: ביטול כחל ביטול איסור דרבנן

חולין צז ע"ב: אמר רב כחל בששים וכחל מן המנין.

סעיף ט: איסור אחד מצטרף עם ההיתר לבטל איסור אחר

ערלה פרק ב משנה ג: "הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה כיצד: סאה ערלה שנפלה למאתים ואחר כך נפלה סאה ועוד ערלה או סאה ועוד של כלאי הכרם זו היא שהערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה".

תלמוד בבלי מסכת זבחים דף עח ע"א: "אמר ר"ל: הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן - פטור, א"א שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו. שמע מינה תלת: ש"מ איסורין מבטלין זה את זה, וש"מ נותן טעם ברוב לאו דאורייתא, וש"מ התראת ספק לא שמה התראה.

רש"י מסכת זבחים דף עח עמוד א

שבללן זה בזה - כזית מזה וכזית מזה ונתן לתוך פיו פטור ממלקות ואפילו התרו בו. אי אפשר שלא ירבה מין על חברו כו' - כשהוא לועס אותה בפיו נבלל מין לתוך חברו מיעוטו של זה ברובו של זה ובטל המיעוט ברוב והבטל בכל מין נוסף על המבטל ונקרא בשמו ונגרע ממינו וא"א לכוין שלא יהא ממין האחד בטל בחבירו יותר ממה שבטל ממין חברו בו ונמצא שאין באותו [מין] כשיעור דבציר ליה שיעוריה. **ולא ידעינן הי מינייהו בצר ליה וכי מתרינן ביה לא ידעינן משום מאי נתרי ביה וצריך להתרות בו משום האיסור הילכך כי מתרו ביה משום פיגול הוא התראת ספק דלמא לא בדידיה תהוי חיובא.** וכן בנותר ואף על גב דבמסקנא ודאי אחד מינייהו עבר, בשעת התראה מיהא ספק הוא בכל אחד אם יעבור עליו אם לא. והתראת ספק לאו התראה היא. שמע מינה איסורין מבטלין זה את זה - כי היכי דהיתר מבטל איסור ולא אמרינן איסורא לא מבטל איסורא.

ושמע מינה נותן טעם ברוב לאו דאורייתא - הא דאמור רבנן בכל דוכתי איסור הנו"ט בהיתר אוסרו ואף על פי שההיתר ברוב לאו דאורייתא הוא ללקות עליו דאי דאורייתא נהי נמי דרבה מין על חברו מ"מ טעמא יהיב ואיכא טעמא דשיעור שלם וקס"ד השתא דאפילו פיגול ונותר מבי מינים שטעמו של זה ניכר בזה נמי פטור לר"ל כגון האי בשר והאי שירי מנחה.

שו"ת הרא"ש כלל כ סימן ב

ושאמרו לך שאני מתיר כ"ט זיתים של היתר שנפל בו זית של חלב ובקדירה אחרת היו בו ל' של היתר ונפל לתוכה זית של דם ונתערבו יחד אלו שני תערובות. ודאי אני מתירן, אעפ"י שכל תערובות היה לבדו אסור הותר כשנתערבו יחד בשוגג, אי בעית אימא סברא אי בעית אימא מתניתין. אי בעית אימא סברא דכל אסור בטל כשאינו יכול לתת טעם בהיתר וטעם דם וחלב אינו שוה הרי שנתבטל טעם החלב בששים וטעם הדם בס' = בששים. דמה לי איסור המבטל איסור ומה לי היתר המבטל איסור רק שיתבטל טעם האיסור ולא יהא עוד לו ליתן טעם בהיתר. ודכוותיה אמרינן בזבחים פרק התערובות (עח) אמר ר"ל הפגול והטמא והנותר שבללן זה בזה ואכלן פטור, אי אפשר שלא ירבה מין על חברו ויבטלנו. ש"מ תלת ש"מ איסורין מבטלין זה את זה. והשתא אפילו דבר שבטל ברוב איסור מבטל איסור כל שכן דבר שאוסר בנתינת טעם שהאיסור מבטלו כמו ההיתר. ואי בעית אימא מתניתין דתנן בפי' שני דערלה הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה. כיצד סאה של ערלה שנפלה למאתים ואחר כך נפלה סאה ועוד של ערלה או של כלאי הכרם זו היא שהערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה. וקאמר עלה בירושלמי לאו דוקא מאתים אלא מאה ותשעים ותשע, דאילו מאתים ממש כבר נתבטלה הסאה שנפלה למאתים ולא בעי תו צירוף. אבל כשנפלה לקצ"ט נאסר הכל וכשנפלה עוד סאה ועוד של איסור מצטרף איסור האחרון עם היתר הראשון והותר הכל, וכל שכן דבר שמתבטל בנתינת טעם כדפרשינן לעיל. ואתה שלום וכל אשר לך שלום כנפש אשר בה"ר יחיאל ז"ל.